

Стратегічна координація

«Стратегічно важливо, щоби політика іноземних держав стосовно активів підсанкційних осіб узгоджувалася з національними інтересами України»

КОНСТАТУЄ ІРИНА МУДРА, ЗАСТУПНИЦЯ МІНІСТРА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

— Які завдання вирішує Мін'юст у контексті забезпечення майбутнього стягнення з РФ відшкодування збитків, завданих агресією проти України?

— У рамках роботи робочої групи, створеної Указом Президента України від 18 травня 2022 року № 346/2022, членом якої маю честь бути, Мін'юст активно долучається до розробки міжнародного компенсаційного механізму задля відшкодування збитків, завданих збройною агресією РФ проти України.

Мін'юст бере участь у забезпеченні роботи Міжнародного реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України, з метою його якнайшвидшого запуску, що є першим компонентом міжнародного компенсаційного механізму. Реєстр фіксуватиме та оброблятиме заяви про відшкодування втрат, шкоди чи збитків, завданих наслідком війни.

Разом із партнерами ми вже почали обговорювати створення компенсаційної комісії, яка має стати другим компонентом міжнародного компенсаційного механізму. Комісія буде розглядати заяви, що надійшли до Міжнародного реєстру збитків, і призначати реальні суми компенсацій.

Паралельно з цим ми обговорюємо питання створення третього компонента міжнародного компенсаційного механізму, а саме компенсаційного фонду, з якого будуть здійснюватися виплати.

Передбачається, що компенсаційна комісія та компенсаційний фонд будуть створені на основі окремого міжнародного договору, який буде підписаний між Україною та державами-партнерами.

— Чому компенсаційний механізм де-факто довелося створювати з нуля?

— У світі відсутній орган, який би на постійній основі здійснював розгляд заяв про відшкодування збитків, завданих наслідком збройної агресії. До того ж кожен такий випадок компенсації — особливий.

У частині відшкодування заподіяної збройною агресією шкоди комісії з міжнародних претензій є перевірені інструментами, створеними згідно з міжнародним правом у постконфліктних ситуаціях. Вони дають змогу розглядати претензії, пов'язані з порушенням міжнародного права, і компенсувати збитки.

Під час розробки дизайну Реєстру збитків, його формату враховується досвід, набутий під час створення та роботи Компенсаційної комісії Організації Об'єднаних Націй, створеної для компенсації збитків наслідком конфлікту між Іраком та Кувейтом, Комісії з претензій Еритреї та Ефіопії та інших таких комісій. Крім того, до уваги беруться пропозиції міжнародних партнерів.

ІРИНА МУДРА

Народилася 26 липня 1975 року в смт Меденичі Львівської області. У 1998 році закінчила Дрогобицький державний педагогічний інститут імені Івана Франка, а в 2006-му — Львівський національний університет імені Івана Франка. Працювала в банківському секторі, зокрема очолювала юридичні управління АТ «Сведбанк» та Європейського банку раціонального фінансування. У 2015–2022 роках працювала в АТ «Ощадбанк» на посадах начальника управління реструктуризації заборгованості, заступника директора департаменту реструктуризації заборгованості та стягнення, директора департаменту комплаєнс, директора департаменту комплаєнс-контролю та нагляду за дотриманням регуляторних вимог. У травні 2022 року призначена на посаду заступника міністра юстиції України.

— Якими коштами наповнюватиметься міжнародний компенсаційний фонд?

— Ми говоримо про відповідальність Росії за акт агресії проти України, тому передбачається, що наповнення фонду для сплати компенсацій постраждалим переважно буде здійснюватися за рахунок активів Росії та причетних до збройної агресії осіб, які буде виявлено і конфісковано на території держав — сторін міжнародного договору.

Задля досягнення цієї мети вкрай важливим є пошук, розроблення та впровадження в законодавство інших держав правових механізмів, які б дали змогу на законних підставах передати зазначені активи безпосередньо до компенсаційного фонду.

Сьогодні стратегічно важливо, щоб у забезпеченні виплат репарацій постраждалим особам політика іноземних держав щодо конфіскації та реалізації активів підсанкційних осіб була скоординована та узгоджена з національними інтересами України.

Уже є результати в цьому напрямі. На рівні Єврокомісії досить довго обговорюється пропозиція використати заморожені російські кошти. У США за-

реєстровані кілька законопроектів, які передбачають конфіскацію російських активів у країні. У Канаді внесено в парламент поправки до Закону про спеціальні економічні заходи, які дозволяють конфісковувати заморожені на своїй території російські суверенні активи в адміністративному порядку і передавати їх Україні.

— Як українські юристи можуть долучитися до роботи компенсаційного механізму?

— Наразі здійснюється набір персоналу до Реєстру збитків (місто Гаага), кожна особа, яка відповідає вимогам вакансії, може подати необхідні документи та заяву через портал вакансій Ради Європи.

Також неабияким внеском буде долучення охочих до поширення інформації про роботу Реєстру збитків, оскільки невдовзі очікується затвердження правил Реєстру, вимог до доказів, форми заяв про відшкодування втрат, шкоди чи збитків, завданих фізичним та юридичним особам, а також державі Україна, які були спричинені з 24 лютого 2022 року на території України протиправними діями РФ.

— Як ви оцінюєте перспективи отримання компенсації окремими компаніями в індивідуальному порядку?

— Юридичні особи мають право звертатися до судів та арбітражів для захисту своїх інтересів.

Зокрема, українські компанії, чії активи зазнали шкоди або були експропрійовані на тимчасово окупованих територіях, мають можливість подавати позови до інвестиційного арбітражу на підставі Угоди між Кабінетом Міністрів України і урядом РФ про заохочення та взаємний захист інвестицій. Підписанням такої угоди РФ визнала для себе обов'язковим рішення інвестиційного арбітражу, та відповідно, відмовилась від юрисдикційного імунітету.

На підставі цієї угоди вже було розглянуто декілька спорів проти РФ на користь українських юридичних осіб, майно яких розміщено на захопленій державою-агресором території, а саме: «Everest Estate LLC та інші проти Росії», «Ощадбанк проти Росії», «Нафтогаз проти Росії». Утім, усі ці спори стосувались інвестицій, здійснених на території АР Крим до 2014 року, які після тимчасової окупації півострова були експропрійовані РФ. Необхідно враховувати, що на потенційних позивачів покладено тягар доведення того, що актив перебуває на окупованій РФ території.

Також слід враховувати, що на сьогодні найбільш проблемним питанням у контексті стягнення з держави-агресора компенсації за завдані збитки є відсутність ефективного механізму виконання рішень як в Україні, так і в іноземних юрисдикціях. Однак цілком можливо, що після впровадження міжнародного компенсаційного

механізму буде розглянуто питання щодо механізмів виконання в його рамках рішень міжнародних судів та арбітражів, які набрали законної сили. Зазначене питання має бути врегульовано міжнародним договором, який слугуватиме основою майбутнього компенсаційного механізму.

— З якими викликами стикається Україна під час застосування санкційних механізмів, зокрема стягнення на користь держави активів підсанкційних осіб?

— Для звернення до суду Мін'юст має зібрати доказову базу: обґрунтувати та довести наявність визначених законом підстав для стягнення активів, знайти активи, які належать або якими розпоряджається підсанкційна особа, і найголовніше — встановити зв'язок між активом і підсанкційною особою.

Здебільшого підсанкційні особи — це великі бізнесмени й олігархи, які досить часто є власниками компаній не безпосередньо, а через інших осіб. Тому важливо встановити, через яких саме пов'язаних осіб (подружжя, батьків та дітей, братів/сестер, бізнес-партнерів, трасти, номінальних власників, офшорні компанії) підсанкційна особа може вчиняти дії, тотожні праву розпоряджатися активом. Саме такі активи є лівовою часткою у всіх санкційних справах.

Інший виклик — аналіз усіх історичних змін, які відбувались із тим чи іншим активом, передусім корпоративними правами, які належать або якими може розпоряджатися підсанкційна особа. Це ускладнюється через відсутність можливості отримати інформацію з реєстрів та баз даних інших країн.

Ще один виклик як для Мін'юсту, так і для суду — це обхід санкцій. Як впливає з нашої практики, підсанкційні особи використовують усі можливі шляхи, аби не позбутись активів: переписують їх на родичів/менеджерів, розмивають свою частку участі в компаніях, передають у траст та управління, продають номінальним власникам або своїм партнерами по бізнесу.

Санкційні справи є унікальними в частині підстав для застосування та доказування. Підстави для застосування санкції у вигляді стягнення визначено в статті 51 Закону України «Про санкції». Найбільш поширені наразі такі: ухвалення / участь в ухваленні (підготовці до ухвалення) рішення щодо збройної агресії проти України; фінансування та/або глорифікація агресії; проведення референдумів, участь у них тощо. Правоохоронні органи не завжди ведуть розслідування щодо саме тих фактів, які є підставами для застосування санкцій у значенні санкційного законодавства. Тому Мін'юст вивчає десятки томів кримінальних проваджень, після чого звертається з додатковими запитаннями до відповідних органів, щоби встановити підстави для застосування санкції у вигляді стягнення.